



Direktoratet for  
samfunnssikkerhet  
og beredskap



12

TEMA

FORBRUKERTJENESTEN  
SPORTSDYKKING

Utgitt av: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) 2012

ISBN: 978-82-7768-275-4

Foto: Colourbox

Grafisk produksjon: Erik Tanche Nilssen AS, Skien

---

# FORBRUKERTJENESTEN SPORTSDYKKING

Fokus på sikkerhet ved  
sportsdykking og dykkerutstyr

# INNHOOLD

<b>DEL 1. INNLEDNING OG BAKGRUNN</b> .....	3	<b>DEL 3. TILSYNSAKSJON 2010–2011</b> .....	12
<b>1. Innledning</b> .....	3	<b>1. Tilsyn med tilbydere av sportsdykking i 2010</b> 12	
<b>2. Bakgrunn</b> .....	3	1.1 Valg av tilsynsobjekter og hva DSB kontrollerte.....	12
<b>DEL 2. MYNDIGHETER, REGELVERK, INFORMASJON OM BRANSJEN OG ULYKKESSTATISTIKK</b> .....	4	1.2 DSBs funn under tilsynene .....	12
<b>1. Myndigheter og regelverk knyttet til dykking</b> ..	4	1.3 DSBs forventninger til sportsdykkerbransjen .....	13
<b>2. Informasjon om DSB</b> .....	4	1.4 Tilbakemelding fra tilbyderne av sportsdykking.....	14
<b>3. DSBs fag- og tilsynsområde knyttet til sportsdykking</b> .....	4	<b>2. Tilsyn med importører av produkter til sportsdykking i 2011</b> .....	14
3.1 Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven) .....	5	2.1 Valg av tilsynsobjekter og hva DSB kontrollerte .....	14
3.2 Forskrift om sikkerhet ved sportsdykking.....	7	2.2 DSBs funn under tilsynene .....	14
3.3 Forskrift om konstruksjon, utforming og produksjon av personlig verneutstyr (PVU).....	7	2.3 DSBs forventninger til importører av sportsdykkerutstyr .....	15
3.4 Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften).....	8	2.4 Tilbakemelding fra importører av sportsdykkerutstyr .....	15
3.5 DSBs forebyggende arbeid innen sportsdykking.....	8	<b>3. Er det tryggere å dykke som følge av DSBs tilsyn?</b> .....	16
<b>4. Sportsdykkerbransjen i Norge</b> .....	9	<b>4. Oppsummering og tiltak</b> .....	16
<b>5. Ulykker med sportsdykking</b> .....	10	<b>DEL 4. VEDLEGG</b> .....	17
		<b>Vedlegg A:</b> Utvalgte virksomheter for tilsyn med sportsdykking som forbrukertjeneste .....	17
		<b>Vedlegg B:</b> Samlerapport avvik og anmerkninger avdekket hos virksomheter som tilbyr sportsdykking, med kommentarer .....	18
		<b>Vedlegg C:</b> Utvalgte importører av sportsdykkerutstyr for tilsyn i 2011 .....	19
		<b>Vedlegg D:</b> Samlerapport avvik og anmerkninger avdekket hos importører av sportsdykkerutstyr 2011.....	19
		<b>Vedlegg E:</b> Kilder.....	20
		<b>Vedlegg F:</b> Forkortelser .....	20
		<b>Vedlegg G:</b> Veiledninger, info materiell og aktuelle nettsider .....	20
		<b>Vedlegg H:</b> Liste over standarder (ikke uttømmende).....	21

# DEL 1. INNLEDNING OG BAKGRUNN

## 1. INNLEDNING

Sikkerhet ved sportsdykking ble valgt ut som særskilt tilsynsområde for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) i 2010 og 2011, fordi dykking er en aktivitet som kan ha stort risikopotensial for brukerne. Flere tusen sportsdykkere har stor glede av dykking, men det er viktig å vite at dykking også innebærer risiko og skal utøves med respekt og forsiktighet. Det er den som tilbyr sportsdykking som en forbrukertjeneste samt den som tilbyr sportsdykkerutstyr til forbrukere som har ansvaret for å vurdere sikkerheten og ha beredskap ved uønskede hendelser. DSB skal føre tilsyn med at tilbydere tar det ansvar de har slik at det tilbys sikker sportsdykking og at utstyret som benyttes er trygt og i henhold til gjeldende regelverk.

DSB utførte i 2010 og 2011 tilsyn med tilbydere av sportsdykking og importører av sportsdykkerutstyr. Tilsynene hadde særskilt fokus på at kravene til systematisk sikkerhetsarbeid er gjennomført i virksomhetene (internkontroll). Denne rapporten inneholder informasjon om hvilke myndigheter som har forvaltningsansvar for dykking, regelverk knyttet til forbrukertjenesten sportsdykking og regelverk for sportsdykkerutstyr. Rapporten inneholder videre resultatene fra DSBs tilsyn med sportsdykkerbransjen og oversikt over annet forebyggende arbeid DSB utfører på området. Rapporten omhandler også DSBs erfaringer, forventninger og aktuelle tiltak DSB mener det er behov for å iverksette som følge av tilsynsresultatene.

Rapporten vil inngå som en del av tiltakene når det gjelder informasjon til tilbydere av sportsdykking og importører/ produsenter av sportsdykkerutstyr.

## 2. BAKGRUNN

DSB valgte å ha særskilt fokus på sikkerhet ved sportsdykking og sportsdykkerutstyr under tilsyn i 2010 og 2011 da dette er en aktivitet som kan ha stort risikopotensial. Det har vært flere dødsulykker og hendelser innen sportsdykking de siste årene. Tilsyn er et viktig virkemiddel for å øke sikkerheten hos virksomhetene og dermed for brukerne av forbrukertjenesten og produktene. DSB ønsket at tilsynsaksjonen skulle gi svar på hvordan det arbeides med sikkerhet ved sportsdykking i virksomhetene.

Tilsynsaksjonen var også en viktig informasjonskilde for DSB når det gjelder arbeid med en ny forskrift om sikkerhet ved forbrukertjenester. DSB har fått i oppdrag av Justis- og beredskapsdepartementet å utarbeide en ny forskrift som vil stille generelle sikkerhetskrav for alle typer forbrukertjenester. I den forbindelse vil det gjøres en vurdering av om dagens spesifikke krav til sportsdykking skal videreføres i den nye generelle forskriften, om kravene bør revideres eller om de skal tas ut hvis det ikke er behov for spesifikke krav. Resultatene og erfaringene fra tilsynsaksjonen vil være et viktig grunnlag for disse vurderingene.

# DEL 2. MYNDIGHETER, REGELVERK, INFORMASJON OM BRANSJEN OG ULYKKESSTATISTIKK

## 1. MYNDIGHETER OG REGELVERK KNYTTET TIL DYKKING

I Norge er krav til sikkerhet ved dykking, opplæring av dykkere og kravene til dykkerutstyr gitt i ulike regelverk, og oppfølgingen av dette er delt mellom flere myndigheter:

- **Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)** er fag- og tilsynsmyndighet for sportsdykking (fritidsdykking) og personlig verneutstyr som benyttes ved sportsdykking (privat bruk).
- **Arbeidstilsynet (Atil)** er fag- og tilsynsmyndighet for arbeidsdykking og personlig verneutstyr som benyttes ved arbeidsdykking. Atil forvalter regelverk for sikkerheten ved fylling av luft på dykkerflasker (egen forskrift – se [www.regelhjelp.no](http://www.regelhjelp.no)).
- **Petroleumstilsynet (Ptil)** er fag- og tilsynsmyndighet for yrkesdykking i petroleumsvirksomheten på norsk sokkel og på landanleggene.

Denne rapporten vil omfatte sportsdykking som en forbrukertjeneste og opplæring av sportsdykkere, sportsdykkerutstyr relatert til dette. Sikkerheten til instruktører i dykking vil omfattes av Arbeidstilsynets regelverk.

## 2. INFORMASJON OM DSB

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) skal ha oversikt over risiko og sårbarhet i samfunnet. DSB skal være pådriver i arbeidet med å forebygge ulykker, kriser og andre uønskede hendelser. DSB skal sørge for god beredskap og effektiv ulykkeshåndtering. Samfunnssikkerhetsarbeidet i DSB er delt inn i flere områder, hvor "Sikkerhet i hverdagen" er et område. I dette inngår arbeid med sikkerhet knyttet til produkter og

forbrukertjenester innenfor lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven). Målsettingen er å redusere risikoen for alvorlige skader og dødsfall som følge av bruk av produkter eller forbrukertjenester.

En av DSBs hovedstrategier er å tilstrebe at systematisk helse, miljø- og sikkerhetsarbeid legges til grunn i det forebyggende arbeidet. I sitt forebyggende arbeid har DSB fokus på at produsenter, importører og forhandlere av produkter samt tilbydere av forbrukertjenester ivaretar forbrukernes sikkerhet på en systematisk måte.

For ytterligere informasjon om DSBs arbeidsområder, se [www.dsb.no](http://www.dsb.no).

## 3. DSBs FAG- OG TILSYNSOMRÅDE KNYTTET TIL SPORTSDYKKING

DSB er fag- og tilsynsmyndighet etter lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven). DSB skal føre tilsyn med at krav i eller i medhold av produktkontrollloven med tilhørende forskrifter overholdes. Aktuelt regelverk for opplæring av sportsdykkere og tilbydere av sportsdykking som en forbrukertjeneste samt utleie, import og omsetning av produkter:

- lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven) av 11. juni 1976 nr. 79
- forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften) av 6. desember 1996 nr. 1127
- forskrift om tryggleiken ved sportsdykking (sportsdykkerforskriften) av 10. november 1994 nr. 1134
- forskrift om konstruksjon, utforming og produksjon av personlig verneutstyr (PVU-forskriften) av 19. august 1994 nr. 0819

### 3.1 LOV OM KONTROLL MED PRODUKTER OG FORBRUKERTJENESTER (PRODUKTKONTROLLOVEN)

#### Forbrukertjeneste

Produktkontrollloven omfatter forbrukertjenester som ikke er regulert sikkerhetsmessig i annen lovgivning. Med forbrukertjenester menes en tjeneste som tilbys hovedsakelig til private brukere. Med sikker forbrukertjeneste menes en tjeneste som med utgangspunkt i normale vilkår for gjennomføring ikke medfører uakseptabel risiko for helseskade. Forbrukertjenester omfatter det utadrettede tilrettelagte tilbudet, inkludert opplæring og utleie/utlån av utstyr. Det er ikke avgjørende om den som tilbyr tjenesten, det vil si den som legger til rette for aktivitet, er en offentlig eller privat virksomhet, om det er næringsvirksomhet eller frivillig virksomhet, eller om det tas betaling for deltagelse i tjenesten. Tjenester som ytes i dykkerklubber og dykkersentre omfattes også av loven, slik som for eksempel dykkeropplæring, dykkerturer med mer.

#### Produkter

Produktkontrollloven omfatter produkter som ikke er regulert sikkerhetsmessig i annen lovgivning. Produsent, importør, forhandler og andre tilbydere av produkter er ansvarlige for at kun sikre produkter gjøres tilgjengelige for forbruker.

Dette ansvaret innebærer blant annet:

- å ha nødvendig kunnskap om produktet og dets egenskaper
- å vurdere et produkts risiko for å kunne forårsake personskade og treffe rimelige tiltak for å unngå at slik skade oppstår
- å informere forbrukeren om potensielt farlige egenskaper ved produktet og angi tydelige begrensninger i bruk, samt gi bruksanvisninger for sikker bruk av produktet

For enkelte produkter er nærmere krav fastsatt i forskrift. For produkter eller forhold knyttet til produkter som ikke er regulert i forskrift, gjelder produktkontrollloven direkte.

#### Når anses et forbrukerprodukt eller en forbrukertjeneste å være sikker?

Produktkontrollloven gir ingen konkrete sikkerhetskrav til produkter og forbrukertjenester. Slike krav spesifiseres ofte i forskrifter. I flere forskrifter henvises det videre til krav gitt i standarder. Ifølge loven anses forbrukerprodukter og forbrukertjenester å være sikre når de er i overensstemmelse med kravene i harmonisert europeisk standard eller nasjonal standard på området. En harmonisert standard

er en teknisk spesifikasjon, som er utarbeidet av den europeiske standardiseringsorganisasjonen CEN og som er vurdert av EU-kommisjonen å gi løsninger som antas å tilfredsstillende direktivens grunnleggende sikkerhetskrav.

Standardene er ikke juridisk forpliktende, men dersom andre normer legges til grunn, må tilfredsstillende sikkerhet kunne dokumenteres for disse. Det finnes standarder for en del sportsdykkerutstyr og opplæring av sportsdykkere, eksempelvis: NS – EN 14225-1 (våtdrakter) og NS – EN 14225-2 (tørrdrakter), NS – EN 14153 del 1-3 (Tjenester ved fritidsdykking) med flere (se vedlegg H). Dersom standarder ikke dekker alle risikoaspekt ved et produkt, må produktet risikovurderes særskilt og dette må dokumenteres. For utstyr det ikke finnes standard for, må sikkerhetsnivået vurderes ut fra egne kriterier, forventet bruk, teknisk utviklingsnivå og lignende (se nærmere i produktkontrollloven § 3b). Standard Norge ([www.standard.no](http://www.standard.no)) kan kontaktes for bestilling og mer informasjon om forskjellige standarder.

#### Krav til eier eller leder av virksomhet som tilbyr sportsdykking

Produktkontrollloven stiller krav til at den som tilbyr forbrukertjenester har ansvar for at sikkerheten er ivarettatt, og har nødvendig kunnskap for å vurdere risiko ved den tjenesten som tilbys. Dette gjelder også produkter som inngår i tjenesten (installasjoner, verneutstyr, m.v.). Selv om man bruker en konsulent eller får annen ekstern hjelp i vurderingen, er det fortsatt eier eller leder av virksomhet som tilbyr tjenesten som har hovedansvaret for at sikkerheten blir ivarettatt.

#### Bruk av verneutstyr

For noen forbrukertjenester er bruk av personlig verneutstyr (PVU) viktig for å kunne gjennomføre tjenesten eller for å ivareta sikkerheten ved tjenesten. Eksempler på dette er dykkermaske, dykkerdrakt, pusteutstyr med mer. I tilfeller hvor verneutstyr er påbudt eller nødvendig, har tilbyder ansvar for at forbruker blir tilbudt sikkert verneutstyr. Forbruker må gis innføring i sikker bruk av utstyret. Nærmere krav til sportsdykkerutstyr er gitt i PVU-forskriften samt sportsdykkerforskriften.

#### Informasjon og opplæring

Deltager i en forbrukertjeneste må få opplæring i aktiviteten som skal utføres. Det må være kvalifisert personell tilstede. Det må opplyses om mulige farlige situasjoner og hvordan disse skal løses. Nærmere krav er gitt i sportsdykkerforskriften.



### Meldeplikt

Den som eier eller leder virksomhet som tilbyr forbrukertjenester og som vet eller burde vite at denne utgjør en uakseptabel risiko for helseskade, har plikt til å melde fra til DSB om dette ifølge produktkontrollloven § 6b. Meldeplikten gjelder også produsent, importør og distributør som omsetter produkter med uakseptabel risiko for helseskade. Med uakseptabel risiko menes dødsfall og alvorlige helseskader. Hvis det er tvil om produktet eller forbrukertjenesten utgjør en uakseptabel risiko for helseskade, bør virksomhetene rådføre seg med DSB. Elektroniske meldeskjemaer er tilgjengelige på [www.dsb.no](http://www.dsb.no)

### Tiltak ved farlige forbrukertjenester

Produktkontrollloven stiller krav til at den som eier eller leder virksomhet som tilbyr forbrukertjenester, eller utfører arbeid i slik virksomhet, skal treffe rimelige tiltak for å forebygge at forbrukertjenesten medfører helseskade. Dersom virksomheter vet eller burde vite at forbrukertjenesten de tilbyr utgjør en uakseptabel risiko for helseskade, plikter de å foreta en vurdering av sikkerheten og iverksette nødvendige tiltak samt melde DSB om den uakseptable risikoen for helseskade. Nødvendige tiltak kan være retting av forhold som er årsak til risikoen, offentliggjøring av advarselsinformasjon til brukere med mer. Internkontrollforskriften stiller krav til at virksomheter har rutiner for iverksettelse av tiltak ved farlig forbrukertjeneste.

### Tiltak ved farlige produkter

Produktkontrollloven stiller krav til at den som produserer, importerer, omsetter eller på annen måte behandler produkt (for eksempel utleie, utlån) som kan medføre risiko for helseskade, skal iverksette nødvendige tiltak for å sikre at risikoen reduseres. Dersom virksomheter blir kjent med at produkter de omsetter, leier ut etc. utgjør en uakseptabel risiko for helseskade, plikter de å foreta en vurdering av sikkerheten og iverksette nødvendige tiltak samt melde DSB. Nødvendige tiltak kan være retting av mangel på utstyr, salgsstopp, tilbaketrekking fra salg/utleie, tilbakekalling fra forbrukere, destruksjon av utstyr og informasjon til forbrukere. Dersom virksomhet er importør eller forhandler av utstyr, forventes det at man kontakter produsent når man oppdager sikkerhetsfeil ved utstyr. Dette for å sikre at produsenten gir andre importører av utstyret informasjon om sikkerhetsmangler slik at uhell kan unngås. Internkontrollforskriften stiller krav til at virksomheter har rutiner for iverksettelse av tiltak ved farlig produkt. Det er utarbeidet en veileder som hjelpemiddel for bransjen ved iverksettelse av korrigerende tiltak, se ”Guidelines for Businesses to manage Product Recalls & Other Corrective Actions” på [www.dsb.no](http://www.dsb.no)

### Farlige produkter og RAPEX

RAPEX er EUs informasjonssystem om farlige forbrukerprodukter, med unntak av mat, farmasøytiske produkter og medisinsk utstyr. DSB er kontaktmyndighet for RAPEX i Norge. Hensikten med systemet er å utveksle informasjon om farlige produkter innen EU/EØS-området, slik at tiltak kan iverksettes av nasjonale myndigheter for å begrense forekomsten av farlige produkter i markedet, og dermed forebygge helseskade. Norge mottar jevnlig meldinger om farlige produkter funnet på markedet i andre land i EU/EØS. Norske myndigheter plikter å sende meldinger om farlige produkter vi finner på det norske markedet via RAPEX.

På [www.dsb.no](http://www.dsb.no) finnes oversikt over produkter med farlige egenskaper som er funnet på det norske markedet. Forhandler/importør/produsent av produktene i listen har enten fått et pålegg om tiltak fra DSB eller frivillig satt i verk nødvendige tiltak for å fjerne farlige produkter fra markedet.

Det finnes også en liste over farlige produkter på [www.dsb.no](http://www.dsb.no) som DSB har fått melding om fra andre EU/EØS-land. Produktene i listen kan være i omsetning i Norge.

For produsent, importør eller forhandler av produkter vil det være nyttig å følge med på disse listene for å forhindre at man selv omsetter noen av disse produktene.

### Tilsyn

DSB skal påse at virksomheter som tilbyr en forbrukertjeneste arbeider systematisk for å tilby en sikker tjeneste. DSB vil ved tilsyn fokusere på den risikovurdering eier av virksomhet må gjennomføre før en forbrukertjeneste tilbys, samt rutiner og ansvarsforhold.

DSB skal også påse at virksomheter som tilbyr produkter, arbeider systematisk med produktsikkerhet slik at kun trygge produkter som oppfyller krav i regelverket, tilbys forbrukere. DSB vil ved tilsyn spesielt fokusere på innkjøpsrutiner, risikovurderinger, rutiner for tilbakekalling av farlige produkter med mer. Etter utført tilsyn vil virksomheten motta en tilsynsrapport fra DSB hvor eventuelle avvik (brudd på regelverk) og anmerkninger er gitt, samt en frist for når avvikene skal være rettet opp.

DSBs erfaring fra tidligere importørtilsyn er at tilsyn som virkemiddel har to hovedfunksjoner. Det ene er kontroll av at regelverk følges, og det andre er å gi informasjon knyttet til forståelse av regelverk og hvordan dette utføres i praksis. Siden DSB opplever at informasjonsbehovet er stort, blir



det satt fokus på dette under tilsynene. Importørene mottar derfor en del informasjonsmaterieell fra DSB under tilsynet.

### Reaksjonsmidler

DSB kan iverksette tiltak overfor ansvarlig virksomhet dersom kravene til produktsikkerhet eller sikkerhet ved en forbrukertjeneste ikke er oppfylt. Tiltakene kan være å stanse salg av et produkt, pålegge tilbakekalling av et produkt fra forbruker, stanse tilbud om en forbrukertjeneste og/eller ilegge tvangsmulkt for å sikre etterlevelse av de plikter som er gitt i lover, forskrifter og vedtak. Anmeldelse kan være aktuelt ved alvorlige forhold.

## 3.2 FORSKRIFT OM SIKKERHET VED SPORTSDYKKING

Forskrift om sikkerhet ved sportsdykking stiller krav til sportsdykkerutstyr og opplæring. Sportsdykkerutstyr skal være konstruert og utformet slik at det ikke fører til fare for helseskade for de som dykker. Dette kravet vil normalt være oppfylt når utstyret er i samsvar med harmoniserte standarder (se liste i vedlegg H) eller andre internasjonale og nasjonale standarder dersom harmoniserte standarder ikke finnes. Dykkerutstyr som er personlig verneutstyr skal testes og merkes i henhold til PVU-forskriften. Dersom dykkerutstyr tilbys for kjøp, utleie eller utlån er det virksomheten som tilbyr dette (importør, forhandler, dykkersenter, dykkerklubb, etc.) som har ansvaret for å påse at utstyret er i henhold til regelverket og at forbruker mottar nødvendig informasjon og opplæring i bruk av utstyret.

Krav til opplæring innebærer blant annet krav til kunnskapsnivå, ferdigheter og legeattest til kandidat, undervisningssted, kvalifikasjonskrav for personell/ instruktør, kursinnhold, beredskap, med mer.

Opplæringen skal være slik at deltager blir satt i stand til å utføre sportsdykking uten fare for helseskade på seg selv eller meddykker. Nærmere krav om innhold og utførelse av opplæring er gitt i forskriften. Det skal utarbeides en beredskapsplan slik at skadeomfanget i tilfelle ulykkesituasjoner blir redusert til et minimum. Beredskapsplanen skal bl.a. omtale tiltak for å møte aktuelle fare- og ulykkesituasjoner, og være kjent for opplæringspersonell som må videreformidle nødvendig kunnskap til deltagerne.

## 3.3 FORSKRIFT OM KONSTRUKSJON, UTFORMING OG PRODUKSJON AV PERSONLIG VERNEUTSTYR (PVU)

### Krav til personlig verneutstyr

Personlig verneutstyr (PVU) er enhver anordning som er bestemt til å bæres eller holdes av brukeren med henblikk på beskyttelse mot en eller flere risikoer som kan true dennes helse og sikkerhet. Dette til forskjell fra redningsutstyr og lignende, som kommer til anvendelse når risikoen utløses og den uønskede hendelsen inntreffer.

PVU skal oppfylle kravene i direktiv 89/686/EEC Personal Protective Equipment som er omsatt til norsk regelverk i forskrift om konstruksjon, utforming og produksjon av personlig verneutstyr. Alt PVU som gjøres tilgjengelig for forbruker skal være CE-merket (se info om CE-merking på [www.dsb.no](http://www.dsb.no)) og det skal følge med en bruks- og vedlikeholdsanvisning på norsk. Produsenten eller dennes representant skal utstede en samsvarserklæring hvor det bekreftes at et markedsført PVU er i samsvar med denne forskriften. Erklæringen skal alltid være tilgjengelig hos produsenten eller dennes representant og skal på forlangende forelegges myndighetene. Enkle typer av PVU (klasse I) skal vurderes av produsenten selv (egenerklæring). Alt annet PVU (klasse II og III) skal være testet av utpekte kontrollorgan (notified body) før produsenten eller dennes representant utsteder samsvarserklæring og setter på CE-merket. For personlig verneutstyr er det utarbeidet en rekke harmoniserte standarder. Disse standardene er utarbeidet for å oppfylle minste sikkerhetskrav i regelverket.



Illustrasjonsfoto

EU har laget en guide for personlig verneutstyr som gir veiledning i hvordan PVU skal kategoriseres. EU har også laget en liste over utpekte kontrollorgan (notified bodies) i Europa. Se lenker på [www.dsb.no](http://www.dsb.no).

Importører av personlig verneutstyr til Norge må være oppmerksomme på at de etter produktkontrollloven har ansvar for og skal ha kunnskap om produktene de importerer er sikre. Dette vil si at importørene må kunne dokumentere at produktet er i samsvar med regelverket, at produktet er testet av et utpekt kontrollorgan i EU/EØS, at produktet er CE-merket og at det foreligger samsvarserklæringer og aktuell testdokumentasjon. Importørene plikter å påse at det foreligger bruks- og vedlikeholdsanvisning på norsk for importerte produkter. DSB kan forlange dokumentasjon nevnt ovenfor innen rimelig tid.

Dersom det personlige verneutstyret må tilpasses personlig, eller forbruker må gjøres spesielt oppmerksom på vedlikehold, må dette gjøres kjent for forbruker ved innkjøp eller utleie/utlån. Det samme gjelder dersom sikkerheten ved et PVU kan svekkes hvis det utsettes for en ulykke og i så fall ikke kan brukes mer.

### 3.4 FORSKRIFT OM SYSTEMATISK HELSE-, MILJØ- OG SIKKERHETS-ARBEID I VIRKSOMHETER (INTERNKONTROLLFORSKRIFTEN)

#### Plikt til internkontroll

Internkontroll er ment som et verktøy for virksomhetene for å sikre at relevante krav i regelverket er oppfylt og at det arbeides systematisk med sikkerhet. Den som tilbyr en forbrukertjeneste har en plikt til systematisk internkontroll, og skal kartlegge mulige farer og gjøre en skriftlig risikovurdering av tjenesten før den tilbys. Tilbyder av en forbrukertjeneste skal være kjent med faktorer som påvirker risikoen forbundet med sitt tilbud. Dette kan omfatte vurdering av kompetanse/forutsetninger hos deltakerne, sikkerheten ved produkter som inngår i tjenesten samt andre forhold som må vurderes løpende. Det skal utarbeides en plan for beredskap i tilfelle uønskede hendelser inntreffer (gjengitt også i § 12 i sportsdykkerforskriften). Dette kan være personskader, værforhold, eller andre årsaksforhold som kan påvirke sikkerheten.

Dersom virksomheten tilbyr dykkerutstyr for salg, utleie og/eller utlån må det også arbeides systematisk for at slikt utstyr er sikkert. Dette innebærer blant annet gjennomføring av risikovurdering av produkter før de gjøres tilgjengelig for forbruker, å innarbeide sikkerhetskrav i

innkjøpsrutiner, løpende oppfølging etter hendelser med mer. Virksomheter må etablere rutiner for håndtering av klager og avvik knyttet til sikkerhet ved produkter og tilbakekall av farlige produkter. Ønskes ytterligere informasjon, se *Veileder i internkontroll for importører og produsenter av forbrukerprodukter*, som er tilgjengelig på [www.dsb.no](http://www.dsb.no).

Systemet for internkontroll må inneholde klare oppgaver og ansvarsforhold knyttet til sikkerhet ved produkter og forbrukertjenester, og skal kunne dokumenteres skriftlig og være tilgjengelig ved etterspørsel fra myndighetene. Nærmere om krav til innhold i internkontroll er gitt i internkontrollforskriften.

DSB har utarbeidet *Temaveiledning i risikoanalyse for risikofylte forbrukertjenester* som en hjelp for virksomheter i arbeidet med å ivareta ansvaret for sikring av sine forbrukertjenester og forebygge mot helseskade overfor forbrukere. Veilederen er tilgjengelig på [www.dsb.no](http://www.dsb.no).

### 3.5 DSBs FOREBYGGENDE ARBEID INNEN SPORTSDYKKING

DSB arbeider med sikkerhet knyttet til produkter og forbrukertjenester innenfor lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven). Målsettingen er å redusere risikoen for alvorlige skader og dødsfall som følge av bruk av produkter eller forbrukertjenester. DSB skal påse at de som omsetter produkter og tilbyr forbrukertjenester tar det ansvaret de har for å ivareta sikkerheten til forbruker. Når det gjelder sportsdykking har DSB lagt ut aktuell informasjon om regelverk, veiledere, retningslinjer og lignende på vår hjemmeside [www.dsb.no](http://www.dsb.no). DSB har i samarbeid med Norges dykkeforbund (NDF) tidligere utarbeidet brosjyren *Dykk sikkert – Informasjon til deg som tar dykkerutdanning i syden* som er tilgjengelig på [www.dsb.no](http://www.dsb.no)

Dykking i sydligere strøk er ikke det samme som å dykke i norske farvann. DSB anbefaler de som tar dykkersertifikat i utlandet å kontakte norske klubber eller dykkersentre før man dykker i Norge.

Som regel dykker man med tynne våtdrakter i sydligere strøk og dykking med tykke våtdrakter eller tørrdrakt stiller nye krav til deg som dykker ettersom oppdriftskontroll, blymengde og bevegelighet oppleves som annerledes (PADI 2012).

Norges dykkeforbund har utarbeidet en rekke HMS-dokumenter som kan være nyttige i forbindelse med klubbens helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Kontakt NDF for mer info eller se deres nettside: [www.ndf.no](http://www.ndf.no)

DSB har kontakt med dykkerbransjen for informasjonsutveksling om endringer i regelverk med mer. DSB følger opp alvorlige ulykker knyttet til sportsdykking og bistår politiet i deres etterforskning av slike ulykker dersom dette etterspørres. I DSBs forebyggende arbeid innen dykking er også myndighetskontakt sentralt. DSB har kontakt med Arbeidstilsynet og deltok aktivt under revisjonen av krav til dykking i yrkessammenheng. Arbeidstilsynet ble informert om DSBs tilsynsaksjon med sportsdykkerbransjen.

Tilbydere av produkter og/eller forbrukertjenester som utgjør en uakseptabel risiko for helseskade har en plikt til å melde fra til myndighetene om dette. Det finnes meldeskjema på [www.dsb.no](http://www.dsb.no). Det er også elektroniske meldeskjema for forbrukere som ønsker å melde fra til DSB om en farlig/potensielt farlig forbrukertjeneste eller produkt. Oppfølging av slike meldeplikt- og bekymringsmeldinger er en viktig del av DSBs forebyggende arbeid. DSB vurderer alle innkomne meldinger og iverksetter tiltak dersom dette vurderes som nødvendig. Meldinger om slike uønskede hendelser og uhell vil inngå som grunnlag for DSBs forebyggende arbeid, slik som valg av tilsynsområder og objekter, informasjonstiltak og regelverksutvikling.

DSB deltar aktivt i nordisk og annet europeisk samarbeid når det gjelder sportsdykking. DSB deltar sammen med Arbeidstilsynet i ulike arbeidsgrupper nedsatt av EU-kommisjonen for oppfølging og utvikling av direktivet for personlig verneutstyr. Det er viktig med slik deltagelse med hensyn til utviklingen og praktiseringen av regelverket i Norge.

## 4. SPORTSDYKKERBRANSJEN I NORGE

Det finnes flere tilbydere av opplæring av sportsdykkere som utsteder sertifikat i ulike kategorier. I Norge er det i all hovedsak følgende sertifisering/utdanning som blir tilbudt:

- CMAS - Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques
- PADI - Professional Association of Diving Instructors

Norges Dykkeforbund (NDF) tilbyr CMAS utdannings-system/sertifisering i Norge, og sportsdykkere kan ta sin utdanning/sertifikater i virksomheter som er tilknyttet NDF. PADI utdanning/sertifisering system tilbys i virksomheter tilknyttet PADI-organisasjonen. I tillegg til disse finnes også en rekke andre sertifiseringer, blant annet National Association of Underwater Instructors (NAUI) og International Association of Nitrox and Technical Divers (IANTD) med flere.

De fleste internasjonale utdanningsorganisasjoner som tilbyr kurs, følger de samme minimumsstandarder for opplæringen. Det samme gjelder mange nasjonale organisasjoner. Det finnes ISO-standarder for mange forskjellige sertifiseringsnivåer, og mange utdanningsorganisasjoner er sertifiserte etter disse standardene. Mer informasjon finnes på denne nettsiden: <http://www.euf-certification.org/> (PADI 2012).



Illustrasjonsfoto





Foto: Øyvind Hagerup Reinshol

Tabell 1 viser antall personer som har tatt PADI grunnkurs i Norge fra 2005 til 2011, samt antall personer som tok PADI grunnkurs utenfor Norden. Det fremgår av tabellen at det er en nedgang i antallet som tar grunnkurs i Norge i perioden 2005 til 2011, mens det er en økning i antallet som tar dykkerkurs utenfor Norden i samme periode. Dette også er en trend i de øvrige nordiske land, og i Danmark og Sverige er prosentandelen som tar grunnkurs i utlandet enda større. Det kan være flere grunner til økningen i antall som tar PADI grunnkurs i utlandet, slik som pris, vanntemperatur og klart vann.

Utdannelsen i andre land er den samme som i Norge med unntak av miljømessige forhold og utstyr som brukes. ISO-standardene understreker at dersom man skal dykke under forhold som er vesentlig annerledes enn der man tok kurs, skal man få en innføring i de nye dykkeomgivelsene (PADI 2012).

År:	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tatt kurs utenfor Norden	2 361	2 563	2 766	3 224	3 098	3 855	3 629
Tatt kurs i Norge	3 591	3 252	3 731	3 583	3 127	2 928	2 300
Totalt nye dykkere per år	5 952	5 815	6 497	6 807	6 225	6 783	5 929

Tabell 1: Antall nye norske sportsdykkere som har tatt grunnkurs via PADI i perioden 2005–2011. Kilde: PADI 2012.

Tabell 2 viser antall personer som har tatt grunnkurs CMAS\* i Norge i perioden 2005–2011. Det fremgår av tabellen at det er en nedgang i antallet som tar CMAS\* grunnkurs i Norge i den gitte perioden. NDF opplyser om at dette også er en trend som går igjen i de øvrige nordiske land.

Det er flere som tar grunnkurs CMAS\* i utlandet og det kan være flere grunner til dette, for eksempel: pris, dykking med våtdrakt (enkler) kontra tørrdrakt, varmere vann og klart vann. NDF har imidlertid ikke tall over hvor mange norske statsborgere som tar CMAS\* utenfor Norge.

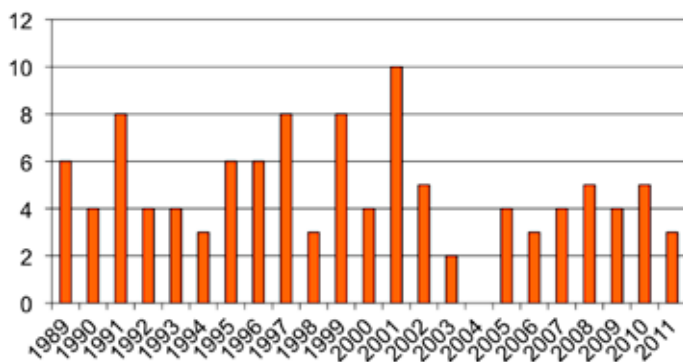
År:	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Totalt nye dykkere per år	542	452	516	440	504	356	335

Tabell 2: Antall nye norske apparatsertifiseringer CMAS\* utdannet via NDF/CMAS i perioden 2005–2011. Kilde: NDF 2012.

## 5. ULYKKER MED SPORTSDYK KING

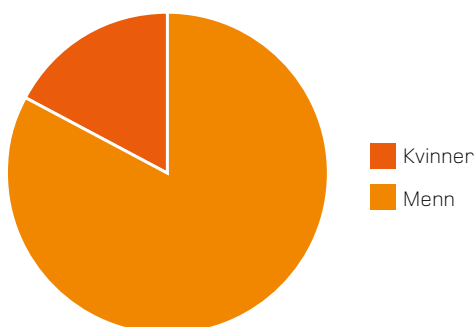
Flere tusen sportsdykkere har stor glede av dykkingen, men det er viktig å vite at dykking også kan innebære risiko og skal utøves med respekt og forsiktighet.

Figur 1 viser antall dødsulykker per år innen sportsdykking i perioden 1989–2011. Det fremgår av figuren at 4–5 personer dør per år som følge av sportsdykking. De fleste dødsulykkene skjer under private turer og ikke under organiserte turer eller sportsdykkeropplæring (forbrukertjenester). Utenlandske statsborgere som dør under sportsdykking i Norge utgjør rundt 34 prosent av dødsulykkene i perioden 2002–2011. I 2004 registrerte NDF ingen ulykker knyttet til sportsdykking. Det skjer flest dødsulykker i mai måned (NDF 2012).



Figur 1. Antall dødsulykker i sportsdykking i perioden 1989 – 2011  
Kilde: NDF 2012

Figur 2 viser dødsulykker i perioden 2002–2011 fordelt på antall kvinner og menn. Hele 83 prosent av de omkomne er menn.



Figur 2. Dødsulykker i perioden 2002–2011 fordelt på kjønn.  
Kilde: NDF 2012.

DSB vil ved ulykker innen sportsdykking vurdere iverksettelse av tiltak ut fra alvorlighet av hendelse, risiko med mer. DSB kan også utføre tilsyn i forbindelse med slike ulykker. Ved alvorlige ulykker innen sportsdykking vil det alltid være politiet som etterforsker sakene. Dersom politiet ønsker det, kan DSB bistå i etterforskningen ut ifra regelverket vi forvalter.

DSB synes å se en tendens de siste årene til at flere av de alvorligste ulykkene innen sportsdykking skjer utenfor organisert aktivitet, det vil si utenfor en forbrukertjeneste slik det er definert i lovverket. Det er viktig at privatpersoner tar det ansvaret de har for å opptre aktsomt, det vil si vurderer egne ferdigheter i sportsdykking, søker informasjon om nye farvann de skal foreta dykk i, har kunnskap om riktig bruk av dykkerutstyr med mer. Dette gjelder også turister som kommer til Norge for å dykke på egen hånd.

Utenlandske virksomheter som kommer til Norge for å tilby organisert sportsdykking, det vil si en forbrukertjeneste, har de samme plikter etter produktkontrollloven med tilhørende forskrifter som en norsk virksomhet.

# DEL 3. TILSYNSAKSJON 2010–2011

## 1. TILSYN MED TILBYDERE AV SPORTSDYKKING I 2010

### 1.1 VALG AV TILSYNSOBJEKTER OG HVA DSB KONTROLLERTE

DSB varslet 200 virksomheter om mulig tilsyn knyttet til forbrukertjenesten sportsdykking i 2010. DSB gjennomførte tilsyn hos 18 virksomheter som alle ble varslet skriftlig i forkant med informasjon om lovgrunnlag og tema for tilsynet. I tillegg til dette ble det lagt ut en nyhetsmelding om de varslede tilsynene på [www.dsb.no](http://www.dsb.no)

Sentrale faktorer for utvelgelse av virksomheter:

- risikobasert ut fra tidligere henvendelser til DSB, skadetall/dødsfall, politisaker etc.
- store og små dykkerklubber og virksomheter
- geografisk spredning

Utvalgte virksomheter, se vedlegg A.

DSB skal gjennom tilsyn som virkemiddel påse at aktuelt regelverk overholdes slik at kun sikre forbrukertjenester tilbys forbrukere. Tilsynene fokuserte spesielt på at kravene til systematisk sikkerhetsarbeid (internkontroll) gjennomføres i virksomhetene, og hvordan dette gjennomføres i praksis for å ivareta sikkerheten til sportsdykkerne. I den sammenheng ble temaene under vurdert som viktig å kontrollere under tilsynene.

Tema for tilsynene:

- risikovurderinger av forbrukertjenesten som tilbys
- tiltaksplaner og avtaler tilknyttet forbrukertjenesten
- avvikhåndtering (rutiner og praksis for å avdekke, rette opp og forebygge mangler ved utstyret og forbrukertjenesten)
- opplæring/kunnskap hos ansvarlige vedrørende innkjøp, kontroll og vedlikehold av utstyret
- ansvars- og oppgavefordeling
- kartlegging av farer og problemer
- dokumentasjon hva angår eventuelle lovmessige krav om for eksempel instruksjoner, sertifikater eller andre kompetansebevis

Tilsynene ble utført som endags tilsyn, hvor det ble gjennomført intervjuer med de ansvarlige i virksomheten samt en dokumentgjennomgang.

### 1.2 DSBs FUNN UNDER TILSYNENE

Det ble avdekket til sammen 52 avvik og 6 anmerkninger hos de 18 tilbyderne av sportsdykking. De fleste avvikene ble knyttet til at virksomhetene ikke hadde skriftlige rutiner og annen dokumentasjon for sentrale punkter i sitt systematiske sikkerhetsarbeid (internkontroll) knyttet til sportsdykking:

- 13 av 18 virksomheter hadde ikke skriftlig dokumentasjon som beskriver hvem som har ansvaret for de enkelte arbeidsoppgaver knyttet til sikkerhetsarbeidet og når de skal utføres.
- 13 av 18 virksomheter hadde manglende dokumentasjon for oppfølging av uhell og nesten-uhell.
- Sju virksomheter hadde ikke skriftlige rutiner for innkjøp av sportsdykkerutstyr, det vil si at sikkerheten til utstyret de kjøper inn ikke er dokumentert og risikovurdert av virksomhetene før det gjøres tilgjengelig for forbruker.
- Nær halvparten av virksomhetene hadde ikke kjennskap til, og dermed ikke skriftlige rutiner for, at farlige produkter og alvorlige hendelser knyttet til forbrukertjenester skal meldes DSB.
- Fem virksomheter kunne ikke dokumentere at undervisningssted var egnet til formålet slik det stilles krav om i forskrift om tryggleiken ved sportsdykking.
- En virksomhet kjente ikke til hvilke krav som er relevante for å ivareta sikkerheten ved sportsdykking.

Avvikene er nærmere beskrevet i vedlegg B.

## Definisjoner

**Avvik:** Manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

**Anmerkning:** Et forhold som tilsynsetatene mener det er nødvendig å påpeke, men som ikke omfattes av definisjonen for **avvik**. Virksomhetens manglende etterlevelse av egne regler som er strengere enn lovkravene, vil fra tilsynsetatenes side ikke betraktes som et avvik, men kan omtales som en anmerkning.

Type forbrukertjeneste de 18 tilsynsobjektene tilbyr samt om de omsetter produkter	Antall virksomheter
Opplæring av nye sportsdykkere	13
Arrangerer dykkerturer	14
Annen opplæring av dykkere: blandingsgass, instruktørkurs etc.	7
Selger produkter til sportsdykking	9
Importerer produkter til sportsdykking	3

Tabell 4. Type forbrukertjeneste de 18 tilsynsobjektene tilbyr samt om de omsetter produkter.

DSB har gjennom tilsynene avdekket til dels alvorlige mangler i den enkelte virksomhets internkontrollsystem. Dette systemet skal være med på å ivareta og bedre sikkerheten til sportsdykkerne, og dermed forebygge at alvorlige skader og uhell inntreffer. Det ble også avdekket brudd på krav i produktkontrollen og forskrift om sikkerhet ved sportsdykking.

Tilsynene avdekket at flere av virksomhetene ikke hadde klare skriftlige rutiner som beskriver ansvars- og oppgavefordeling. Dette er vesentlige elementer i et internkontrollsystem, og for oppfølging av sikkerheten til forbrukertjenesten sportsdykking. En klar ansvars- og oppgavefordeling i kritiske situasjoner er avgjørende for at skadeomfanget reduseres. Flere av virksomhetene kunne ikke dokumentere hvordan de utfører avvikshåndtering, slik som oppfølging av uhell og nesten-uhell. Dette er viktig for å kunne forhindre at gjentatte farlige situasjoner oppstår på grunn av samme årsak.

Etter tilsynene mottok kontrollert virksomhet en rapport med avvik og anmerkninger. Avvik har de en plikt til å rette opp, mens anmerkninger er frivillig å rette opp. DSB forhåndsvarslet tvangsmulkt dersom avvikene ikke ble rettet opp innen en bestemt frist. De fleste virksomhetene rettet opp avvikene innen fristen. Det var kun én virksomhet som ikke fulgte DSBs pålegg, og denne valgte å avvike sitt tilbud om sportsdykking som forbrukertjeneste. DSB fulgte opp virksomhetene til alle avvikene ble lukket.

Under tilsynene ble virksomhetene spurt om hvilke typer forbrukertjenester de tilbyr samt om de omsetter produkter (tabell 4). Nesten alle de kontrollerte virksomhetene tilbyr sportsdykkerturer og opplæring av nye sportsdykkere, mens halvparten også selger sportsdykkerutstyr.

### 1.3 DSBs FORVENTNINGER TIL SPORTSDYKKERBRANSJEN

DSB ønsket at tilsynsaksjonen skulle gi svar på hvordan det arbeides med sikkerhet ved sportsdykking i virksomhetene, og om det tilbys en sikker tjeneste.

DSB har gjennom tilsynene erfart at sikkerheten i varierende grad er ivaretatt ved forbrukertjenestene som tilbys. Tilsynene avdekket flere mangler i forhold til regelverkets krav til skriftliggjøring av sikkerhetsarbeid i virksomhetene og kunnskap om meldeplikt ved alvorlige hendelser og dødsfall. Dette var uventet for DSB, ettersom regelverket har vært gjeldende i lang tid og aktuell informasjon er gjort lett tilgjengelig på våre nettsider [www.dsb.no](http://www.dsb.no).

Mangelfulle skriftlige rutiner og dokumentasjon kan utgjøre et problem når uønskede situasjoner skjer, som ulykker, at farlige produkter oppdages, uforutsett fravær av medarbeidere med mer. I slike situasjoner er det viktig at det foreligger klare skriftlige rutiner for hva som skal gjøres og av hvem, og at rutinen er lett tilgjengelige for alle medarbeidere. Alle i virksomheten må være kjent med hvordan det arbeides med å sikre tilbud om trygge forbrukertjenester og produkter som oppfyller sikkerhetskrav, for å forebygge risiko for helseskader.

Gjennom skriftliggjøring av sitt arbeid vil alle medarbeidere være kjent med og forberedt på hva som skal gjøres av hvem ved uønskede hendelser, også dersom det er fravær av enkelte medarbeidere. Virksomhetene skal kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tiltak for å redusere risikoforholdene. Det er viktig at virksomheten før aktivitetene igangsettes går gjennom hva som kan oppstå av farlige situasjoner og hvordan disse skal løses. Tiltak kan iverksettes på forhånd, men noen risikofaktorer kan det være vanskelig å eliminere helt og man må derfor ha en plan for å løse disse dersom de inntreffer, for eksempel hva hvis:



- Flere dykkere får problemer under oppstigning?
- En uønsket hendelse inntreffer med instruktør under dykking?
- Dykker får problemer med utstyret under dykking?
- Noen blir skadet under dykking, dykker kommer ikke til overflaten innen avtalt tid?
- Dykkere kommer bort fra dykkerbåten?

DSB forventer at virksomheter som tilbyr ulike forbrukertjenester gjør seg godt kjent med hvilke regler som gjelder for virksomheten og da spesielt det som gjelder ivaretagelsen av sikkerheten ved forbrukertjenesten, inkludert krav til utstyr som benyttes. Det forventes også at dokumentasjonskrav som er gitt i internkontrollforskriften følges. DSB forventer å motta melding om alvorlige ulykker knyttet til tjenesten samt hvilke vurderinger virksomheten foretar for å unngå at det skjer igjen. Det samme gjelder de virksomhetene som omsetter produkter. Dersom de blir kjent med at disse utgjør en uakseptabel risiko for helseskade, skal DSB ha melding om dette samt hvilke tiltak virksomheten iverksetter. Dette for å forebygge at ulykker/nesten-ulykker skjer igjen med samme type produkt, også utenfor Norge.

Det er den enkelte virksomhet som selv må sørge for at det til enhver tid foreligger et system som ivaretar sikkerheten ved sportsdykking. Den enkelte medarbeiders kompetanse og kunnskap om virksomhetens internkontrollsystem er en forutsetning for å vurdere om gitte rutiner fungerer som forutsatt, og om det eventuelt er nødvendig med endringer.

#### 1.4 TILBAKEMELDING FRA TILBYDERNE AV SPORTSDYKKING

Under tilsynene var DSB også interessert i tilbakemelding fra tilbyderne om utfordringer knyttet til tjenesten, dagens regelverk, er det dekkende, behov for forenkling med mer. Tilbyderne hadde ikke noen klar formening om gjeldende regelverk som stiller krav til dem som tilbyder er godt nok eller om det kunne bli bedre/enklere. Dette fordi de ikke hadde god nok kjennskap til regelverket eller fordi de mente at regelverket var godt nok som det er.

Noen av tilbakemeldingene fra tilbyderne:

- De som kjente noe av gjeldende regelverk mente at regelverket for sportsdykking er bra nok.
- Noen mente at det er lite behov for regelverk siden man benyttet/levde etter "bransjekrav" som var svært detaljerte.
- Flere av virksomhetene ønsket tilsyn av DSB oftere.
- Ønske om mer informasjon og veiledning om regelverk for sportsdykking.

- Positivt med tilsyn fra DSB fordi de da fikk mye "gratis" informasjon og veiledning.
- Flere hadde registrert et økende antall utenlandske sportsdykkere/aktører som kommer til Norge for å tilby sine tjenester/dykke.

## 2. TILSYN MED IMPORTØRER AV PRODUKTER TIL SPORTSDYKKING I 2011

### 2.1 VALG AV TILSYNSOBJEKTER OG HVA DSB KONTROLLERTE

Under DSBs tilsyn med tilbydere av sportsdykking som forbrukertjeneste i 2010 avdekket DSB at flere av produktene som ble solgt eller tilbudt i forbrukertjenesten ikke tilfredsstilte sikkerhetskravene i regelverket. DSB så det derfor som nødvendig å varsle de største importørene av dykkerutstyr om tilsyn i 2011.

DSB gjennomførte tilsyn hos tre virksomheter/store importører som alle ble varslet skriftlig i forkant med informasjon om lovgrunnlag og tema. Importørene ble valgt ut basert på kunnskap fra tilsyn med tilbydere av sportsdykking, samt tidligere henvendelser til DSB om produkter som ikke oppfyller kravene i regelverket. Det ble lagt ut en nyhetsmelding om de varslede tilsynene på [www.dsb.no](http://www.dsb.no).

Utvalgte virksomheter, se vedlegg C.

Tema for tilsynene:

- risikovurderinger av dykkerutstyr
- avvikshåndtering (rutiner og praksis for å avdekke, rette opp og forebygge mangler ved utstyret)
- opplæring/kunnskap hos ansvarlige vedrørende innkjøp
- ansvars- og oppgavefordeling

Tilsynene ble utført som endags tilsyn, hvor det ble gjennomført intervjuer med de ansvarlige i virksomheten, foretatt en dokumentgjennomgang og produktkontroll.

### 2.2 DSBs FUNN UNDER TILSYNENE

Det ble avdekket 37 avvik under tilsynene med importører av sportsdykkerutstyr. Avvikene gjaldt i stor grad manglende bruks- og vedlikeholdsinformasjon på norsk og mangelfull sporbarhet på produktene. Over en tredjedel av produktene som ble kontrollert manglet CE-merke og/eller merket til teknisk kontrollorgan.

To av tre importører hadde ikke skriftlig system for avviksbehandling samt at de ikke kjente til meldeplikten for farlige produkter. En importør hadde ikke skriftlig system

for hvordan de arbeider med produktsikkerhet. Avvikene er nærmere beskrevet i vedlegg D.

Tilsynene resulterte i 11 midlertidige omsetningsforbud av sportsdykkerutstyr fordi sikkerheten ikke kunne dokumenteres. Forbudet gjaldt inntil DSB mottok dokumentasjon for produktene som viste oppfyllelse av sikkerhetskrav. DSB fulgte opp importørene inntil alle avvik var rettet opp.

Sikkerhetskrav til sportsdykkerutstyr stilles i produkt-kontrollloven, sportsdykkerforskriften og PVU-forskriften. DSBs inntrykk etter tilsynene er at det er mangler i kunnskapen om regelverket hos mange av virksomhetene, spesielt om hvorvidt et sportsdykkerprodukt er definert som et personlig verneutstyr og hvilke krav som stilles til slikt utstyr. DSB avdekket personlig verneutstyr uten CE-merke, som dermed ikke oppfyller regelverket og kan være utrygt å bruke. Ved å ha gode innkjøpsrutiner som inkluderer sikkerhetskrav til produkt, tilgang på dokumentasjon samt krav til bruks- og vedlikeholdsanvisning på norsk, sikrer man i større grad at kun trygge produkter tilbys forbrukere. Generelt utførte virksomhetene mye praktisk produkt-sikkerhetsarbeid, men lite var dokumentert skriftlig. Det kan være et problem når uønskede situasjoner skjer, som ulykker, at farlige produkter oppdages, uforutsett fravær av medarbeidere med mer. Virksomheten må gå gjennom ulike scenarier av uønskede hendelser og på den bakgrunn lage rutiner for iverksettelse av tiltak.

Eksempler på dette er:

- Hva hvis det oppdages at virksomheten omsetter et farlig produkt?
- Hvem skal varsles dersom det oppdages at virksomheten omsetter et farlig produkt (produsent, myndigheter)?
- Hvordan fremskaffe sikkerhetsdokumentasjon for et produkt?
- Hvordan utføre tilbakekalling fra markedet og forbruker?
- Hvordan kan virksomheten skaffe seg informasjon om farlige produkter som er omsatt på markedet?

## 2.3 DSBs FORVENTNINGER TIL IMPORTØRER AV SPORTSDYKKERUTSTYR

DSB ønsket at tilsynsaksjonen skulle gi svar på hvordan det arbeides med sikkerhet ved sportsdykkerutstyr hos importørene, og om det tilbys sikre produkter.

Under tilsynene erfarte DSB at flere av produktene som ble tilbudt forbrukere, ikke var merket i henhold til regelverket. De manglet blant annet CE-merke, som er et merke som sier at minstekravene til sikkerhet er oppfylt. Manglende merking skaper usikkerhet rundt

hvor trygge produktene er. Dette resulterte i at DSB vedtok 11 midlertidige omsetningsforbud. I ettertid har DSB mottatt dokumentasjon for produktene og opphevet forbudene. DSB avdekket også brudd på krav om norsk tekst i bruks- og vedlikeholdsinformasjon som skal følge produktene. Bruks- og vedlikeholdsinformasjon gir bruker viktig informasjon om produktet. Det var også mangler i importørenes skriftliggjøring av sikkerhetsarbeid, herunder system for produktsikkerhets- og avvikshåndtering. Kunnskap om meldeplikt ved alvorlige hendelser og dødsfall var lite kjent. Dette var uventet for DSB, ettersom regelverket har vært gjeldende i lang tid og aktuell informasjon i lengre tid har vært tilgjengelig på DSBs nettsider.

DSB forventer at virksomhetene som tilbyr ulike typer sportsdykkerutstyr gjør seg godt kjent med hvilke regler som gjelder for virksomheten. DSB forventer at virksomheter som produserer, importerer, omsetter og leier ut personlig verneutstyr har foretatt en vurdering av sikkerheten til utstyret før det tilbys forbrukere, og at utstyret oppfyller gjeldende krav i regelverket. Dersom virksomheter som omsetter produkter blir kjent med at det kan utgjøre en uakseptabel risiko for helseskade, forventer DSB at virksomheten foretar en vurdering av sikkerheten og iverksetter nødvendige tiltak samt melder DSB om saken. Dette for å forebygge at ulykker/nestenukker skjer igjen med samme type produkt, også utenfor Norge.

## 2.4 TILBAKEMELDING FRA IMPORTØRER AV SPORTSDYKKERUTSTYR

Under tilsynene var DSB også interessert i tilbakemelding fra importørene om utfordringer og gjeldende regelverk. Importørene mente selv at de hadde god kjennskap til gjeldende regelverk og de krav som gjelder dem som importører.

Importørenes tilbakemeldinger:

- Regelverket for sportsdykkerutstyr er klart.
- Noe uklart hvilket sportsdykkerutstyr som er personlig verneutstyr og hvilket som ikke er det.
- Positivt med tilsyn fra DSB fordi de da fikk mye ”gratis” informasjon og veiledning.

### 3. ER DET TRYGGERE Å DYKKE SOM FØLGE AV DSBs TILSYN?

Er sportsdykking tryggere som følge av tilsyn?

Ja, DSB har en klar oppfatning av at tilsyn bidrar til at det blir tryggere. DSB gir under tilsynene mye informasjon om gjeldende regelverk og våre forventninger til de ulike aktørene. Informasjon gir den enkelte virksomhet et godt grunnlag for å opparbeide kunnskap om egen virksomhet og de tiltak som er nødvendig for å kunne ivareta sikkerheten. DSBs erfaring tilsier at tilsyn med importører og tilbydere av forbrukertjenester øker virksomhetenes bevissthet knyttet til arbeidet med produktsikkerhet og sikkerheten til tjenesten de tilbyr. Dette medfører større fokus på innkjøpsrutiner, behov for innkjøpsavtaler som synliggjør hvilke sikkerhetskrav som skal være oppfylt for et produkt, f.eks CE-merking og risikovurderinger av produkter og forbrukertjenesten før de tilbys forbrukere, og dermed vil det være tryggere produkter og forbrukertjenester på markedet.

### 4. OPPSUMMERING OG TILTAK

DSBs forventninger var i liten grad i samsvar med funnene og erfaringene etter tilsynene, blant annet viser resultatene at flere av virksomhetene har:

- Mangelfull kjennskap til regelverket, spesielt plikt til internkontroll
- Lite kjennskap til kravet om skriftlig dokumentasjon av sikkerhetsarbeid knyttet til produkter og forbrukertjenester

DSB ser derfor at tilsyn og informasjon vil være nødvendige tiltak overfor aktører i bransjen også i årene fremover. Samtidig er det viktig å opprettholde den allerede eksisterende kontakten DSB har med ulike aktører, både nasjonalt og internasjonalt. Dette er viktige arenaer i det forebyggende arbeidet med produktsikkerhet og sikkerhet til forbrukertjenester.

DSB ser også behov for å videreutvikle samarbeidet med bransje og politi, særlig når det gjelder oppfølging av alvorlige dykkerulykker og dødsfall. Dette for i enda større grad å få klarlagt årsaken til ulykker slik at den kunnskapen kan tas inn i det forebyggende arbeidet til DSB, for eksempel i informasjons- og regelverksarbeid.

Funn og erfaringer fra tilsynsaksjonen med tilbydere og importører vil være et sentralt grunnlag i DSBs vurderinger i forbindelse med utarbeidelse av ny forskrift om sikkerhet ved forbrukertjenester.

DSB ser et behov for å se nærmere på hvordan dykkerulykker utenfor organiserte aktiviteter og sportsdykkeropplæring kan forebygges, siden de fleste dødsulykkene skjer under private turer.

Oppsummert forslår DSB følgende tiltak:

- Mer informasjon til tilbydere og importører om regelverk for dykkerutstyr og dykking som forbrukertjeneste, spesielt plikt til internkontroll og skriftliggjøring av sikkerhetsarbeid.
- Opprettholde og videreutvikle myndighets- og bransjekontakt, for eksempel faste kontaktmøter.
- Tettere kontakt med politi i oppfølging av ulykker for i enda større grad å få kunnskap om årsaken til alvorlige dykkerulykker og dødsfall.
- Se nærmere på hvordan ulykker utenfor organisert sportsdykking og sportsdykkeropplæring kan forebygges.

## DEL 4. VEDLEGG

### VEDLEGG A: UTVALGTE VIRKSOMHETER FOR TILSYN MED SPORTSDYKKING SOM FORBRUKERTJENESTE

- Aqua Lofoten Coast Adventure AS
- Bodø sportsdykkerklubb
- Divestore AS
- Drammen Dykkersenter
- Færder Dykkeklubb
- Grenland Dykkeklubb
- Jæren Dykkersenter
- Kragerø Dykkeklubb
- Larvik Dykkeklubb
- Lofoten Undervannsklubb
- Nemo Classic Diving
- Polardykk AS
- Prodykk Oslo AS
- Saltstraumen dykkesenter
- Sotra Sportsdykkerklubb
- Stavanger dykkerklubb
- Stavern Dykkersenter
- Tjøme og Nøtterøy Dykkeklubb

## VEDLEGG B: SAMLERAPPORT AVVIK OG ANMERKINGER AVDEKKET HOS VIRKSOMHETER SOM TILBYR SPORTSDYKKING, MED KOMMENTARER

Internkontrollforskriften § 5	Avvik
Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (Internkontrollforskriften) § 5 annet ledd nr. 1 <i>Sørge for at de lover og forskrifter i helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen som gjelder for virksomheten er tilgjengelig, og ha oversikt over de krav som er av særlig viktighet for virksomheten.</i>	Tilsynene viste at en virksomhet hadde avvik når det gjaldt det å være kjent med hvilke krav som er relevante for å ivareta sikkerheten ved sportsdykking.
Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (Internkontrollforskriften) § 5 annet ledd nr. 2 og 3 <i>Sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter i det systematiske helse-, miljø og sikkerhetsarbeidet, herunder informasjon om endringer og sørge for at arbeidstakerne medvirker slik at samlet kunnskap og erfaringer utnyttes</i>	Tilsynene viste at fem av virksomhetene hadde avvik når det gjaldt opplæring av egne ansatte og ikke la til rette for medvirkning og utnyttelse av den kompetansen som finnes i virksomheten for å utvikle et helhetlig internkontrollsystem.
Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (Internkontrollforskriften) § 5 annet ledd nr. 4 <i>Fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet</i>	Tilsynene viste at to av virksomhetene hadde avvik når det gjaldt mål for helse, miljø og sikkerhet. Det er et krav at virksomheten har mål for helse, miljø og sikkerhet for sportsdykking. <i>Målene er en viktig forutsetning for planer og bør settes så konkret som mulig slik at virksomheten kan prioritere deretter.</i>
Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (Internkontrollforskriften) § 5 annet ledd nr. 6 og 7 <i>Iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhets- lovgivningen</i>	Tilsynene viste at 13 av virksomhetene ikke hadde skriftlige rutiner som beskriver hvem som har ansvaret for de enkelte arbeidsoppgaver og når de skal gjøres. Oppfølging av uhell og nesten-uhell var ikke dokumentert.
Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (Internkontrollforskriften) § 5 annet ledd nr. 8 <i>Foreta systematisk overvåkning og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt</i>	Tilsynene viste at seks av virksomhetene ikke hadde en gjennomgang av eget internkontrollsystem. En gjennomgang av systemet vil synliggjøre om det er nødvendig å gjøre endringer for å ivareta sikkerheten ved sportsdykking.
Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven)	Avvik
Produktkontrollloven § 4 og § 8 siste ledd	Tilsynene viste at sju av virksomhetene ikke hadde skriftlige rutiner for innkjøp av sportsdykkerutstyr.
Produktkontrollloven § 6a og internkontrollforskriften § 5 annet ledd nr. 7	Tilsynene viste at to av virksomhetene ikke hadde rutiner for tilbakemelding til produsent/importør om farlige produkter/tjenester.
Produktkontrollloven § 6b (meldeplikt)	Tilsynene viste at åtte av virksomhetene ikke hadde rutiner eller kjennskap til at regelverket krever at myndighetene skal informeres ved farlige produkter og/eller forbrukertjenester.
Forskrift om tryggleiken ved sportsdykking	Avvik
Sportsdykking § 6	Tilsynene viste at fem av virksomhetene ikke kunne dokumentere at undervisningssted var egnet til formålet.
Sportsdykking § 7	Tilsynene viste at to av virksomhetene ikke kunne dokumentere at personell benyttet i opplæringen hadde nødvendige kvalifikasjoner.
Sportsdykking § 8	Tilsynene viste at en av virksomhetene ikke kunne dokumentere at kandidaten hadde nødvendige kvalifikasjoner.
Anmerkninger	
Hos enkelte av virksomhetene var det ikke rutiner for å oppbevare dokumentasjonen for logg av dykk (felleslogg) og andre sjekklister.	

## VEDLEGG C: UTVALGTE IMPORTØRER AV SPORTSDYKKERUTSTYR FOR TILSYN I 2011

- Dykkersport AS
- Fische Marine AS
- Nemo Classic Diving

## VEDLEGG D: SAMLERAPPORT AVVIK OG ANMERKINGER AVDEKKET HOS IMPORTØRER AV SPORTSDYKKERUTSTYR 2011

<b>§ 15 CE – merking (PVU):</b>	
Er produktet CE-merket (min 5 mm) og er det merket med teknisk kontrollorgan (4 siffer)	11 av 30 produkter som ble kontrollert hadde manglende CE-merking og/eller var ikke merket med teknisk kontrollorgan.
<b>§ 19 Brukerinformasjon fra produsent (PVU):</b>	
Følger det brukerinformasjon med utstyret? Er navn og adresse til produsent og/eller importøren på produktet? Er det gitt informasjon om oppbevaring, bruk, rengjøring, vedlikehold og ettersyn? Er det brukt korrekt språk i brukerinformasjonen (norsk språk)?	Hele 24 av 30 produkter hadde mangler når det gjaldt sporbarhet, brukerinformasjon og norsk språk i veiledning.
<b>Etablering av system for produktsikkerhet (Internkontrollforskriften § 5)</b>	
Risikokartlegging (Internkontrollforskriften § 5 annet ledd pkt 6 og produktkontrollloven § 3) Er det etablert rutiner for risikovurdering av dykkerutstyr (testrapport/egenvurdering, leverandøravtaler)? Finnes egne rutiner for risikovurdering av nytt utstyr som tas inn? Gjennomføres det stikkprøver/testing ?	En av tre virksomheter hadde ikke skriftlig system for produktsikkerhet.
Avviksbehandlingssystem (Internkontrollforskriften § 5 annet ledd pkt 7, produktkontrollloven § 3 og § 6a) Er det etablert rutiner for iverksetting av tiltak når farlig utstyr er identifisert? Er det utarbeidet rutiner som viser hvordan tilbaketrekking/tilbakekall av utstyr i markedet skal gjennomføres (tiltak overfor forbruker, detaljister, produsent, myndigheter)? Hvordan og av hvem gjøres vurderingen vedrørende omfanget av tilbakekallingen (hvilke tiltak som iverksettes)?	To av tre virksomheter hadde ikke skriftlig system for avviksbehandling
<b>Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven)</b>	
Produktkontrollloven § 6b stiller krav om at myndighetene skal informeres om farlige eller ulovlige produkter og forbrukertjenester. Foreligger det rutiner for å sikre at meldeplikten overholdes?	To av tre virksomheter kjente ikke til meldeplikten
<b>Midlertidig forbud, jf. lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven) § 6.</b>	
Det ble lagt ned midlertidig forbud mot omsetning på totalt 11 av de 30 kontrollerte produkter på grunn av manglende sporbarhet og merking/testing etter regelverket.	
<b>Oppfølging</b>	
DSB har fulgt opp virksomhetene med tiltak og alle avvik er rettet opp og midlertidige forbud er opphevet.	

## VEDLEGG E: KILDER

PADI 2012: PADI Nordic v/ Trond Skaare, E-post av 2012-02-10, 2012-05-10 og 2012-05-10.

NDF 2012: Norsk Dykkeforbund (NDF), ved Torkel Rønningen, e-post av 2011-12-06 og 2012-05-15.

## VEDLEGG F: FORKORTELSER

DSB - Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Atil - Arbeidstilsynet

Ptil - Petroleumstilsynet

CMAS - Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques

PADI - Professional Association of Diving Instructors

NDF - Norges Dykkeforbund

PVU - Personlig verneutstyr

RAPEX - Rapid alert system for non-food products

ISO - International Organization for Standardization

## VEDLEGG G: AKTUELLE NETTSIDER FOR VEILEDNINGER, REGELVERK OG INFORMASJONSMATERIELL

[www.dsb.no](http://www.dsb.no)

- **Veileder i internkontroll for importører og produsenter av forbrukertjenester**
- **Temaveiledning i risikoanalyse**
- **Dykk sikkert**

[www.lovdatab.no](http://www.lovdatab.no)

[www.regelhjelp.no](http://www.regelhjelp.no)

[www.standard.no](http://www.standard.no)



## VEDLEGG H: LISTE OVER STANDARDER (IKKE UTTØMMENDE)

Standardene kan kjøpes hos Standard Norge, se [www.standard.no](http://www.standard.no) for mer info.

### NS-EN 14225-1:2005

Dykkerdrakter - Del 1: Våtdrakter - Krav og prøvingsmetoder

### NS-EN 14225-2:2005

Dykkerdrakter - Del 2: Tørrdrakter - Krav og prøvingsmetoder

### NS-EN 14225-4:2005

Dykkerdrakter - Del 4: Dykkerdrakter for 1 atmosfæres trykk - Krav og prøvingsmetoder

### NS-EN 14143:2003

Pusteutstyr - Selvforsynt gjenvinningsapparat for dykking

### NS-EN 250:2000

Åndedrettsvern - Selvforsynt kretsløpsapparat, åpen krets, med komprimert luft for dykking - Krav, prøving, merking

### NS-EN 250:2000/A1:2006

Endringsblad A1 - Åndedrettsvern - Selvforsynt kretsløpsapparat, åpen krets, med komprimert luft for dykking - Krav, prøving, merking

### NS-EN 140:1998

Åndedrettsvern - Halvmasker og kvartmasker - Krav, prøving, merking (innbefattet rettelsesblad AC:1999)

### NS-EN 13319:2000

Dykkerutstyr - Dybdemålere og kombinerte dybde- og tidsmåleranordninger - Funksjons- og sikkerhetskrav, prøvingsmetoder

### NS-EN 12628:1999

Dykkerutstyr - Kombinerte oppdrifts- og redningsanordninger - Krav til funksjon og sikkerhet, prøvingsmetoder

### NS-EN 14153-1:2003

Tjenester ved fritidsdykking - Minimum sikkerhetskrav for opplæring av fritidsdykkere - Del 1: Nivå 1 - Dykkere som ledes

### NS-EN 14153-2:2003

Tjenester ved fritidsdykking - Minimum sikkerhetskrav for opplæring av fritidsdykkere - Del 2: Nivå 2 - Selvstendige dykkere

### NS-EN 14153-3:2003

Tjenester ved fritidsdykking - Minimum sikkerhetskrav for opplæring av fritidsdykkere - Del 3: Nivå 3 – Dykkerleder

### NS-EN 14467:2004

Tjenester ved fritidsdykking - Krav til tilbydere av tjenester innen fritidsdykking

### NS-EN 14413-1:2004

Tjenester ved fritidsdykking - Minimum sikkerhetskrav for opplæring av dykkeinstruktører - Del 1: Nivå 1

### NS-EN 14413-2:2004

Tjenester ved fritidsdykking - Minimum sikkerhetskrav for opplæring av dykkeinstruktører - Del 2: Nivå 2

### NS-EN 1972:1997

Dykkerutstyr - Snorkler - Sikkerhetskrav og prøvingsmetoder

### NS-EN 1809:1997

Dykkerutstyr - Oppdriftskompensatorer - Funksjons- og sikkerhetskrav, prøvingsmetoder



Direktoratet for  
samfunnssikkerhet  
og beredskap

Rambergveien 9  
3115 Tønsberg

Tlf.: 33 41 25 00  
Faks: 33 31 06 60

postmottak@dsb.no  
www.dsb.no